

Arheološki institut

ARHEOLOGIJA U SRBIJI
projekti Arheološkog instituta u 2016. godini

Urednici

Ivan Bugarski
Nadežda Gavrilović Vitas
Vojislav Filipović

Beograd 2018

Izdavač

Arheološki institut
Beograd, Kneza Mihaila 35/IV
11000 Beograd, Srbija
e-mail: institut@ai.ac.rs
www.ai.ac.rs
Tel. +381 11 2637191

Za izdavača

Miomir Korać

Urednici

Ivan Bugarski
Nadežda Gavrilović Vitas
Vojislav Filipović

Priprema

Arheološki institut

Elektronsko izdanje

ISBN 978-86-6439-014-9

SADRŽAJ

Redakcija, Uvod	5
Dragana Antonović, Selena Vitezović, Vidan Dimić, Momir Vukadinović, Prljuša, Mali Šturac, istraživanje 2016. godine	13
Aleksandar Bulatović, Arthur H. Bankoff, Rada Gligorić, Wayne Powell, Vojislav Filipović, Andrea Mason, Ognjen Mladenović, Lokalitet Tumuli kod mosta na Krivajici: preliminarni rezultati istraživanja 2016. godine	23
Ivan Vranić, Arheološka istraživanja lokaliteta Kale u Krševici 2016. godine	29
Ilija Danković, Bebina Milovanović, Ilija Mikić, Zaštitna arheološka iskopavanja na lokalitetu Pirivoj (Viminacijum) 2016. godine	35
Bebina Milovanović, Ivana Kosanović, Nemanja Mrđić, Arheološka istraživanja na lokalitetu Rit (Viminacijum) u 2016. godini	43
Ivan Bogdanović, Ljubomir Jevtović, Arheološka istraživanja viminacijumskog amfiteatra u 2016. godini	55
Snežana Nikolić, Goran Stojić, Milica Marjanović, Arheološka istraživanja prostora zapadno od viminacijumskog amfiteatra u 2016. godini	61
Snežana Nikolić, Goran Stojić, Milica Marjanović, Istraživanja na lokalitetu Čair – castrum (Viminacijum) 2016. godine	69
Saša Redžić, Mladen Jovičić, Nemanja Mrđić, Dragana Rogić, Zaštitna arheološka istraživanja na lokalitetu Pećine (Viminacijum) 2016. godine	79
Sofija Petković, Gordan Janjić, Marija Jović, Igor Bjelić, Vrelo – Šarkamen, arheološka istraživanja, prezentacija i promocija 2016. godine	91
Vujadin Ivanišević, Bernard Bavant, Ivan Bugarski, Caričin grad – arheološka istraživanja u 2016. godini	99

Ivan Bugarski, Markus Dotterweich, Vujadin Ivanišević, Alexander Maass, Constanze Röhl, Rainer Schreg, Aleksandar Stamenković, Ünsal Yalçın, Rekognosciranje šire okoline Caričinog grada u 2016. godini	107
Vojislav Filipović, Miloš Stamenković, Beleška o arheološkom nadzoru na autoputu E-75 tokom 2015. i 2016. godine	117
Josip Šarić, Značaj proučavanja sirovina za izradu artefakata od okresanog kamena: primeri iz prakse	123
Angelina Raičković Savić, Ana Bogdanović, Preliminarna analiza keramičkog materijala sa prostora viminacijumskog amfiteatra – objekti 3 i 4	129
Radmila Zotović, Rimski votivni spomenici na teritoriji centralne Srbije	137
Nemanja Marković, Arheozoologija istorijskih perioda: razvoj discipline u Arheološkom institutu	141
Nataša Miladinović-Radmilović, Dragana Vulović, Ksenija Đukić, Sirmijum – Rezultati antropološkog projekta u 2016. godini	149
Milica Tapavički-Ilić, Jelena Anđelković Grašar, COST - akcija, projekat ARKWORK	155

Ivan Bugarski, Arheološki institut Beograd
 Markus Dotterweich, UDATA GmbH, Neustadt
 Vujadin Ivanišević, Arheološki institut Beograd
 Alexander Maass, Deutsches Bergbau-Museum Bohum
 Constanze Röhl, Römisch-Germanisches Zentralmuseum Mainz
 Rainer Schreg, Römisch-Germanisches Zentralmuseum Mainz
 Aleksandar Stamenković, Leskovac
 Ünsal Yalçın, Deutsches Bergbau-Museum Bohum

REKOGNOSCIRANJA ŠIRE OKOLINE CARIČINOG GRADA U 2016. GODINI¹

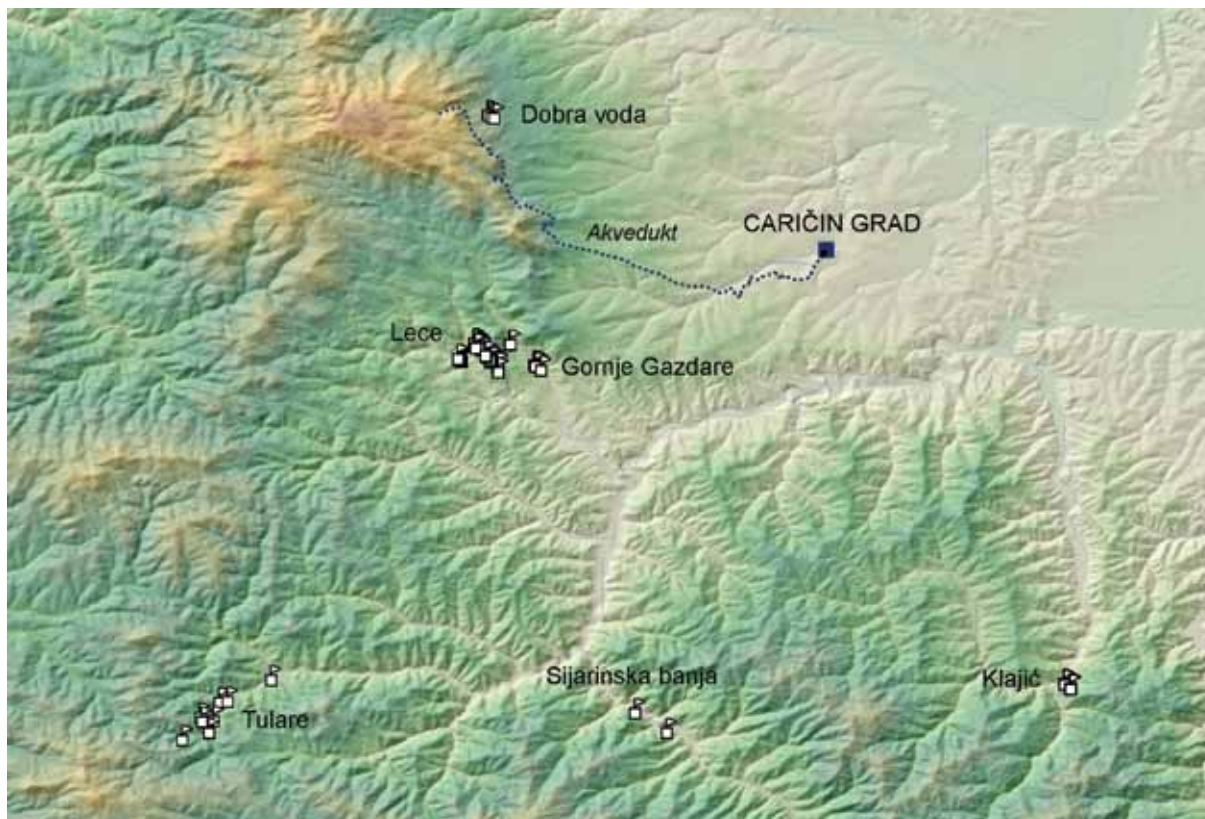
Rekognosciranjima okoline Caričinog grada redovno se pristupa od proleća 2012. godine, nakon što je u lidarskom 3D modelu terena, koji je pribavljen u okviru učešća Arheološkog instituta u međunarodnom projektu *ArchaeoLandscapes Europe*, dobijen niz novih podataka o gradu i okolini (Ivanišević, Bugarski 2013: 82–84). Program lidarskih snimanja ovog kraja je dopunjavan tokom godina, a terenska evaluacija podataka se najviše odnosila na obilazak snimljenih ranovizantijskih utvrda i, naročito, akvedukta Caričinog grada (Ivanišević 2012). Veoma precizan lidarski model terena bez vegetacije pruža i obilje relevantnih podataka za stručnjake drugih profila, pa je korišćen i tokom sprovođenja dva programa multidisciplinarnih ispitivanja okoline Caričinog grada koja se izvode u okviru srpsko-francusko-nemačkog projekta istraživanja (cf. Ivanišević, Bugarski 2017: 58–60).² U daljem tekstu ćemo bliže opisati tok i preliminarnu rezultate rekognosciranja rudarskih radova u daljoj okolini Caričinog grada i geoloških mikrorekognosciranja bližeg okruženja nalazišta (Sl. 1).

Rekognosciranje ostataka rudarskih radova

U 2016. godini, saradnici Arheološkog instituta, Rimsko-germanskog muzeja iz Majнца i Nemačkog muzeja rudarstva iz Bohuma sproveli su rekognosciranja ostataka rudarskih radova i aktivnosti u daljoj okolini Caričinog grada, zarad dobijanja podataka o rimskoj, ranovizantijskoj i srednjovekovnoj eksploataciji ruda u njegovom širem području, između planine Radan, Leca i Tulara na zapadu i Sijarinske banje i Klajića na jugu. Obilažena je oblast rudarskog revira Lece, ostaci rudarskih radova u Tularu i Sijarinskoj banji, kao i tragovi šljakišta na planini Radan i u Klajiću, što je bilo prvo stručno rekognosciranje ove oblasti u kojem su uzeli učešće i specijalisti za praistorijsko, antičko i srednjovekovno rudarstvo. Raniji istraživači su konstatovali brojne tragove rudarskih aktivnosti, koji su koncentrisani naročito na zapadnim obroncima Leskovačke

¹ Tekst predstavlja rezultat projekta *Procesi urbanizacije i razvoja srednjovekovnog društva* (OI 177021) Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

² Rekognosciranja su trajala od 2. do 22. maja 2016. godine. Izvršena su sredstvima projekta nemačkog partnera, Rimsko-germanskog centralnog muzeja iz Majнца, *Das kurze Leben einer Kaiserstadt – Alltag, Umwelt und Untergang des frühbyzantinischen Caričin Grad (Iustiniana Prima?)* koji finansira „Lajbnic“ fondacija.

Slika 1 – Karta oblasti Caričinog grada sa naznačenim rekognosciranim lokalitetima sa tragovima rudarskih aktivnosti

kotline – na Goljaku, Majdan planini i Radanu. Najvažniji centar predstavljalo je Lece, gde se i danas vrši eksploatacija rude (Stamenković 2013: 66–67).

U Tularu, uz korito Medevačke reke i Gubavačkog potoka, zabeležen je niz okana koja svedoče o intenzivnoj eksploataciji rude, najverovatnije u rimsko vreme. Pojava pingi na pojedinim lokacijama ukazuje i na eksploataciju u doba srednjeg veka, dok ostaci dva velika šljakišta govore o obradi i topljenju metala. Uz korito reke i potoka konstatovani su ostaci 10 rudarskih okana, od kojih je određen broj zatrpan u skorije vreme, prilikom izgradnje puteva za bušenja i ispitivanja rudnih ležišta. Neka od tih okana su potpuno zatrpana, dok se druga tek naslućuju u konfiguraciji terena. Najznačajnije je okno br. 6 koje je samo delimično zasuto, ali se u njega nije moglo ući jer je ispunjeno vodom. Uzan hodnik i niska tavanica okna 6 ukazuju da je reč o starim rudarskim radovima, koje ipak nije bilo moguće bliže odrediti (Sl. 2). Ispod samog okna konstatovani su delovi drvenih greda koji potiču iz rudarske galerije. Na obali Medevačke reke evidentirani su ostaci šljakišta od obrade i topljenja rude. Prvo šljakište nalazi se podno Radovanovića brda, dok je drugo smešteno u samim Tularima, u blizini mesta gde se Medevačka reka uliva u Tularsku reku. To šljakište se, prema rečima meštana, prostiralo na velikoj površini.

U području Leca, na položaju Rasovača su još od ranije bili poznati ostaci rimskog okna, tragovi rudarenja, kao i velike količine jalovine. U jednom od inventara Narodnog muzeja u Leskovcu zabeležen je nalaz solida cara Valensa (364-378) iz rudarskog okna (Stamenković 2013: 166, br. 184.1). Na prostoru Rasovače konstatovan je veliki broj rudarskih radova koji govore o intenzivnoj eksploataciji ovog revira.³ Na zapadnim obroncima Rasovače, koje odlikuju ogoljene padine, evidentiran je veliki broj obrušenih galerija, površinskih kopova, pingi i okana. Centralna galerija je dugačka oko 100 m i prostire se u pravcu zapad–istok. Na nju se nadovezuju dve lateralne galerije orijentacije sever–jug, probijene na oko 80 m od ulaza. Centralna ulazna galerija, dužine 80 m, trapezoidnog preseka, sa širim donjim i užim gornjim delom i uredno isklesanim zidovima, predstavlja rimski rad (Sl. 3). Taj centralni hodnik je kasnije, moguće tokom kasne antike ili u srednjem veku, proširen dalje ka istoku. Zidovi proširenja su grublje oklesani, a tavanica je ovalnog oblika. Deo radova u ovom rudniku može se pripisati savremenoj eksploataciji.

Tridesetih godina 20. veka bile su iskopane lateralne galerije a unutrašnjost ovog dela rudnika je bila proširena u velikoj meri. U tom delu su zatečene drvene konstrukcije zaostale od savremenih radova i izvlačenja jalovine i rude. Naposletku, na zapadnim padinama Rasovače se kao posebno značajni izdvajaju i ostaci pingi koje bi mogle da ukazuju na srednjovekovno rudarenje.

Slika 2 – Tulare, ulaz u okno br. 6

Slika 3 – Lece, Rasovača, rimsko okno

³ Značajnu pomoć u istraživanju Rasovače pružili su nam zaposleni u Rudniku Lece na čelu sa direktorom Duškom Gagićem, na čemu im zahvaljujemo i ovom prilikom.

Na južnim obroncima Rasovače nalazi takođe se niz pingi i okana. Posebo su važni ostaci kompleksa galerija (Sl. 4) i okana. Reč je o izuzetnim ostacima rudnika predrimskog, rimskog, srednjovekovnog i savremenog razdoblja. Tragovi predrimskog rudarstva se razaznaju po otiscima omekšavanja stene paljenjem vatre. Reč je o većim i manjim polukružnim i ovalnim udubljenjima u kojima se uočava oksidacija i ljušpanje stene. Središnji deo ovog kompleksa je probijen nizom ostataka galerija i okana, među kojima se vide i tragovi rimskih radova u vidu uredno isklesanih zidova. Za sada je teško reći nešto više o srednjovekovnom vađenju rude. S druge strane, savremena kopanja su išla dublje u potrazi za metalima, čime može da se tumači i potreba za probijanjem novog tunela sa istočne strane. Ako je suditi prema maloj količini izbačenog kamena i jalovine, ti radovi nisu bili intenzivni.

Slika 4 – Lece, Rasovača, kompleks galerija

Na ovom delu Rasovače su potvrđeni ostaci velikog broja pingi. Posebno se izdvaja veća grupacija sa pingama širine desetak metara i velikom količinom izbačene zemlje. Ovaj kompleks se nije mogao u potpunosti sagledati jer leži u gustoj šumi. Na južnim obroncima postoje i ostaci savremenih radova koji nisu bili velikog intenziteta, o čemu svedoče male količine izbačene zemlje. Prema rečima našeg vodiča Milentija Stankovića, penzionera i bivšeg rudara rudnika Lece, radilo se o probnim praćenjima starih rudarskih radova da bi se utvrdilo postojanje rudnih žica. Veći deo tih radova sproveden je između dva svetska rata, a manji 1972. godine.

Na prostoru Gornjeg Gazdara, smeštenog u podnožju Rasovače, sa istočne strane velikog rudarskog nalazišta, konstatovani su tragovi rudarenja, okna, pinge, ostaci površinskih radova i šljakište. Dva okna se nalaze uz samu Gajtansku reku, nasuprot Sokolovom kamenu. Oba su zasuta i jedva se razaznaju u konfiguraciji terena. Ostali radovi, površinski i pinge, zabeleženi su na Šupljem kamenu gde se tragovi rudarenja uočavaju u vidu brojnih potkapina, ali i otisaka rada alatki (Sl. 5). Posebno su značajni ostaci velikog šljakišta dokumentovanog kod ruševina crkve Sv. Pantelejmona. Prema kazivanjima meštana, koji ovaj potes nazivaju „fabrika“, zgura je nalazna i na poljima prema Gajtanskoj reci. Ova nalazišta mogu se dovesti u vezu sa rudarskim radovima u Rasovači i zajedno sa lokalitetima kod Leca čine deo jednog velikog rudarskog kompleksa.

U Sijarinskoj banji su konstatovana tri okna, od kojih su dva zatrpana. Jedino otvoreno okno i široka i visoka galerija su, prema svom izgledu, savremeni. Dva zatrpana okna nisu mogla

biti bliže opredeljena. Ne treba isključiti mogućnost da predstavljaju ostatke starog rudarenja, imajući u vidu da je još Feliks Kanic zabeležio rimske radove u susednoj Ravnoj banji (Каниц 1985: 343).

Na istočnim obroncima planine Radan, u zaseoku Stefanovića na desnoj strani Magaške reke, na mestu poznatom kao Izvor od ranije su poznati ostaci šljakišta i, verovatno, topionica. Tokom rekognosciranja obavljenog 1985. godine zabeleženi su komadi zgure, kovački alat i pritesan kamen čija funkcija nije bliže određena. Slavenska Ercegović-Pavlović i Desanka Kostić, koje su obišle ovaj lokalitet, opredelile su ga u srednjovekovni period (Ерцеговић-Павловић, Костић 1988: 54).

Slika 5 – Gornje Gazdare, Šuplji kamen, tragovi alata

Prilikom našeg rekognosciranja, na ovom potesu konstatovan je čitav niz antropogenih promena, jasno vidljivih u konfiguraciji terena. Zabeleženi su nalazi zgure, kao i delovi zidova većeg broja objekata i pregradni zidovi. Kompleks se prostire na velikoj površini pod gustom šumom i šipražjem, što onemogućava njegovo puno sagledavanje. Posebno su indikativni ostaci jednog većeg rova u severoistočnom delu lokaliteta koji bi, prema stručnjacima Rudarskog muzeja u Bohumu, mogli predstavljati ostatke rudnika. Otkriće delova urušenih peći, kao i blizina reke, ukazuju na postojanje topionica. U južnom delu lokaliteta sačuvana su šljakišta, koja su posle Drugog svetskog rata devastirana odvoženjem šljake na dalju preradu. Nažalost, na površini nisu konstatovani arheološki nalazi koji bi omogućili datovanje lokaliteta.

Na položaju Usavske vodenice, zapadno od Usevačke mahale, na samoj desnoj obali Šumanske reke, ispod vodozahvata za lebanski vodovod nailazi se na ostatke gvozdene zgure, rasute na površini od oko 5 m x 10 m. Prema pričanju meštana, na omanjem uzvišenom platou nalazila se „flotacija“. Taj kompleks se može dovesti u vezu sa ostacima rudnika koji se nalazi nešto zapadnije, na mestu poznatom kao Vlajkova utrina. Potes Vlajkove utrine se uzdiže iznad leve obale Šumanske reke i na njemu se nalaze ostaci danas zasutog rudarskog okna. Na severnoj padini brda vidi se ulegnuće dugačko oko 20 m i široko 5 m, koje možda ukazuje na postojanje rudarskog iskopa. Ceo prostor je pokriven šumom i gustom šibljem (Stamenković 2013: 67). Prilikom obilaska terena konstatovani su ostaci šljakišta, ali i većih i manjih pingi, te delovi jednog rova koji bi takođe mogao da predstavlja trag rudarstva. Nije bilo površinskih nalaza koji bi ukazali na period eksploatacije.

Tokom rekognosciranja je izvršen i obilazak jedne utvrde u ovom kraju. Na visu severozapadno od Leca, iznad Lecke i Rudničke reke, nalaze se ostaci manjeg utvrđenja Kuline (Jerinin grad) koje dominira neposrednom okolinom. Utvrda je delimično zaklonjena okolnim visovima. Lokalitet je konstatovan 1977. godine, kada su otkriveni ostaci utvrđenja sa delimično očuvanim bedemima. Deo bedema je oštećen prilikom podizanja spomenika učesnicima NOB-a, kao i prosecanjem puta (Ерцеговић-Павловић, Костић 1988: 66–67). Utvrđenje, veličine oko 130 m x 50 m, nepravilnog je oblika i pruža se u pravcu zapad–istok. Njegova površina iznosi oko 0,3 ha. Utvrđenju se pristupalo sa severa, preko sedla koje je bilo branjeno rovom i palisadom (Sl. 6),

Slika 6 – Lece, Kulina, rov utvrđenja

a moguće i još jednim zemljanim zidom bliže današnjem seoskom putu. Bedemi opasuju strme litice sa istočne, južne i zapadne strane. Središnji deo utvrđenja zauzima najvišu tačku, dok se sa južne strane nalazi jedan omanji ravan plato na kome se mestimično nazire stena, koji je, verujemo, takođe bio branjen. Sudeći na osnovu manjeg uzvišenja i znatnije količine osutog kamena, severni bedem je bio ojačan jednom kulom osmatračnicom. Utvrđenje se datuje u kasnoantičko razdoblje.

Geološko mikrokognosciranje i uzorkovanje

Geološko rekognosciranje okoline Caričinog grada vršeno je da bi se dobila slika o infrastrukturnim zahvatima koji su morali da prethode izgradnji nove metropole u 6. veku, na mestu gde većih naselja i pratećih sadržaja pre toga nije bilo. Ispitivanja su imala za cilj definisanje zone krčenja šume za potrebe izgradnje i života grada, kao i potencijala zemljišta za poljoprivredu i opekarski i grnčarski zanat. Indikativne lokacije su birane pre početka terenskih radova, na osnovu lidarskog modela okoline Caričinog grada u kome se vide i tragovi erozije koja je najverovatnije nastala upravo usled deforestacije. Prikupljeni uzorci ugljenisanog drveta će, nakon što se izvrše C^{14} analize, omogućiti hronološko određenje tih radova. Potencijalna gliništa su ispitivana na mestu gde su ranije konstatovane opekarske reći (Иванишевић, Бугарски 2017: 59–60).

Slika 7 – Geološka ispitivanja u okruženju Caričinog grada: žuto – bušenje tla geosondom; crveno – geološki profili

Radovi su vršeni na više lokacija (Sl. 7). Zasečeno je, izglačano i snimljeno 11 profila (CG E1-11), a obrađeno je i još pet postojećih, prirodnih profila (CG E12-16). Takođe su, prema potrebama, vršena i bušenja tla mehaničkom geosondom, radi provere dubune i sastava sedimenata. Izložićemo važnije rezultate, najpre iz samog grada koji je i najmanje ispitivan, potom iz zone obližnje brane i jezera, i naposljetku ishode istraživanja u okolini grada. U gradu, u severnom delu Zapadnog podgrađa, izvedeno je jedno uzorkovanje geosondom (CG D9). Uočeno je da gornjih 1,20 m sloja čini pesak. Imajući u vidu skromnost uzorka, moguće je da je reč o geološkoj anomaliji, ali i da je pesak bio donet. Možda su nanosi (deponije?) peska razlog što se u lidarskoj osnovi grada na ovom mestu ne uočavaju građevine.

U zoni akumulacionog jezera Caričinog grada, zaglačana su tri profila na tlu koje je bilo pod samim jezerom (CG E5-7). Ustanovljeno je da su gornji slojevi nanoseni erozijom sa istoka, ali ni donji slojevi ne ukazuju na prisustvo velike vode. Moguće je da jezero nije bilo ispunjeno vodom do krajnjih granica, već da je tlo bilo močvarno. Profili CG E8-9 bili su postavljeni još uvek u zoni jezera, bliže brani, na 5 m od nje. Gornji sloj ovih profila predstavlja arheološki (?) šut, dok u donjem sloju ima tragova poplave. U njemu je nađena i jedna kost koja će datovati sediment.

Na potesu Ševa livada (Šev zabel), severno od utvrđenja Sv. Ilija i asfaltnog puta, izvedeno je uzorkovanje geosondom (CG D1) i iz profila CG E1 postavljenog na jednom useku koji je, na rubu sadašnjeg šumarka, nastao usled krčenja šume na okolnom prostoru. Nešto dalje, na obali Svinjaričke reke, napravljena su tri geološka profila (CG E2-4) u zoni ranije dokumentovane peći za opeke (Sl. 8). Profili su postavljeni tako da se vide, i time datuju, sedimenti u koje je peć ukopana. Sama peć je bila postavljena na najvišoj tački, odakle je teren bio u padu i ka istoku i ka zapadu, što se vidi po dubini sloja sa ulomcima opeke u istočnom i zapadnom profilu. U profilu na oko 15 m istočno od profila peći, naišlo se na aglomeraciju kamena, uz poneku opeku. Pomalo nalik na presečeni zid, čini se da je aglomeracija bila postavljena na nekadašnju osnovu terena, koja je u 6. veku na ovom mestu bila znatno niže nego danas, nešto iznad kote šljunka na obali. Aglomeracija je, čini se, ili mlađa od peći, ili su istovremene. Mož-

Slika 8 – Geološki profil CG E2

da je ona beležila delineaciju parcela, pošto su se u potoku, koji je u trenutku rekognosciranja bio dobro očišćen, na više mesta uočavale aglomeracije lomljenog kamena, uz poneku opeku. Moguće je da je na ovom prostoru bilo više peći, na šta bi mogla da upućuje i jedna obližnja „jama“ na severnoj obali Svinjaričke reke. Konstatovano je da je zemlja zapadno od dokumentovane peći bila odličnog kvaliteta za pravljenje opeke, ali nisu uočena veća pozajmišta.

Profil CG E11, postavljen južno od Svinjaričke reke, potvrdio je terenski utisak da je na potezu južno od Caričinog grada zemlja veoma sprana. U ranovizantijskom periodu teren je verovatno bio na višoj koti, ali zemlja nije mogla biti naročito plodna. Nasuprot tome, istočno od Caričinog grada zemlja jeste bila plodna, ali teška za obrađivanje, pa bi se u toj zoni mogla očekivati zemljoradnička aktivnost u ranovizantijsko vreme. Naposletku, ustanovljeno je da je zapadno od Caričinog grada zemlja veoma glinovita i vrlo teška za zemljoradnju, ali odlična za izradu opeke i keramike.

* * *

Kratka ali intenzivna rekognosciranja rudarskih radova u oblasti Leca i Tulara ukazala su na veliki značaj ove oblasti u predrimskom, rimskom i srednjovekovnom rudarstvu. Datovanje lokaliteta na osnovne periode izvršeno je prvenstveno na osnovu karaktera ostataka rudarskih okana, galerija, otvorenih kopova i pingi. Nalazi upućuju na potrebu izučavanja istorije rudarstva na prostoru Srbije, posebno u oblasti Leca, Tulara, ali i Sijarinske banje. Datovanje većine zabeleženih ostataka biće moguće tek nakon sprovođenja širih interdisciplinarnih istraživanja. Slično tome, preciznija slika o krajoliku Justinijane Prime dobiće se nakon C¹⁴ analiza sakupljenih uzoraka koje će se izvršiti u laboratorijama u Nemačkoj i po uključivanju podataka o kvalitetu zemljišta u detaljnije analize parcelizacije okoline grada u GIS-u. U svakom slučaju, majska rekognosciranja šire okoline Caričinog grada u 2016. godini predstavljaju jedan od vidova prikupljanja podataka koji će značajno doprineti sticanju šire slike o resursima novouspostavljene ranovizantijske metropole i načinu njene izgradnje.

Bibliografija:

Ерцеговић-Павловић, Костић 1988 – С. Ерцеговић-Павловић, Д. Костић, *Археолошки споменици и налазишта Лесковачкој краја*, Београд – Лесковац 1988.

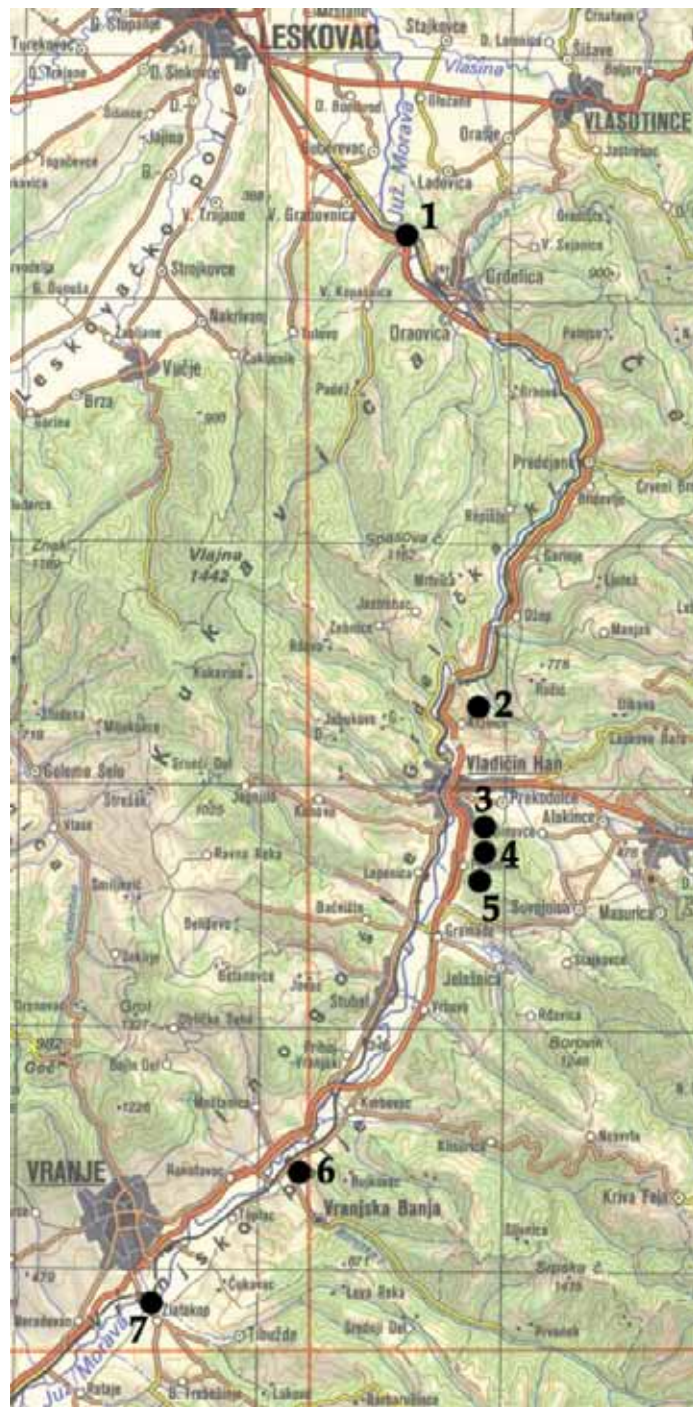
Иванишевић, Бугарски 2013 – В. Иванишевић, И. Бугарски, Прва домаћа искуства у документовању ширих зона археолошких налазишта путем LiDAR технологије, *Гласник Друштва конзерватора Србије* 37, 2013, 82–84.

Иванишевић, Бугарски 2017 – В. Иванишевић, И. Бугарски, Програм нових истраживања Царичиног града, *Лесковачки зборник LVII/2017*, 51–62.

Иванишевић 2012 – В. Иванишевић, Акведукт Царичиног града – Јустинијане Приме, *Саопштења XLIV/2012*, 13–31.

Каниц 1985 – Ф. Каниц, *Србија, земља и становништво*, књ. 2, Београд 1985.

Stamenković 2013 – S. Stamenković, *Rimsko nasleđe u Leskovačkoj kotlini*, Beograd 2013.

Slika 1 – Lokaliteti na kojima je vršen arheološki nadzor tokom 2015. i 2016. godine